

Zderzenie wartości w mediach

WIEDZA W PIGUŁCE

W mediach zderza się wiele różnych wartości. Obserwujemy to w mass mediach, w dziennikarstwie internetowym, w mediach społecznościowych... Panująca w Polsce wolność słowa, będąca postawą pluralizmu mediów, umożliwia swobodne wyrażanie naszych poglądów.

Niemal wszystkie przekazy medialne oparte są na wartościowaniu opisywanego zjawiska. Często jeden tekst reprezentuje wiele różnych wartości, spośród których część możemy rozpoznać łatwo, zaś inne trudniej. Najprostsze metody wartościowania to m.in. stosowanie określeń oceniających (np. „zacofany”, „antypolski”), nacechowanych związków frazeologicznych czy ironii. Istotna jest także forma danego przekazu i kontekst, w jakim się pojawia. Silnym środkiem językowym eksponującym wartości jest nazywanie zjawisk w określony sposób. Dyskusje toczone wokół spornych tematów zwykle opierają się na konflikcie sposobów nazywania.

Mass media upowszechniają pewne sposoby nazywania i opisywania zjawisk. Dominujące media przyzwyczajają odbiorców do jednego języka opisu, który staje się normą w mówieniu na dany temat, albo polemizują ze sobą, proponując różne wyrażenia i tym samym walcząc o różne grupy odbiorców. Niezależne dziennikarstwo może stanowić przeciwwagę dla mass mediów. Dzięki niemu mogą dojść do głosu inne języki-sposoby mówienia o świecie, a zarazem inne wartości — zwłaszcza te reprezentowane przez mniejszości.

Reprezentanci mało popularnych języków są często lekceważeni. To, co można lub należy mówić, jest zależne od prawa oraz norm społecznych. W Polsce np. prawnie zabronione jest wyrażanie poparcia dla totalitaryzmu. Również społeczeństwo nakłada na wypowiedzi różne zakazy. Konsekwencją ich istnienia jest poprawność polityczna, w której jedni widzą gwałt na wolności słowa, a inni — respektowanie praw innych osób.

Wszyscy do pewnego stopnia żyjemy w „bańce informacyjnej”, ograniczającej różnorodność treści, które do nas docierają. Różne punkty widzenia i języki nie docierają do nas, m.in. dlatego, że zwykle decydujemy się na odbiór tekstów potwierdzających nasze oceny czy wstępne intuicje. Warto konfrontować się z innymi poglądami i próbować je zrozumieć.

POMYŚL NA LEKCJĘ

Uczestnicy i uczestniczki analizują różnorodne opinie dotyczące kontrowersyjnego wydźwięku społecznego. Zajęcia zachęcają do refleksji dotyczącej wolności i odpowiedzialności za słowa.

Cele operacyjne

Uczestnicy i uczestniczki:

- umieją krytycznie ustosunkować się do kwestii wolności słowa;
- z wrażliwością podchodzą do zagadnienia praw mniejszości;
- mają świadomość pluralizmu opinii i widzą w nim wartość, nawet jeśli nie zgadzają się ze wszystkimi stanowiskami;
- wiedzą, jak można zabrać głos w dyskusji publicznej.

Przebieg zajęć

1.

Czas: 15 min
Forma: praca w grupach
Pomoce: kopia **instrukcji dla grup „Reakcja na zapowiedź wystawy karykatur Mahometa”**.

Podziel grupę na podgrupy i daj każdej z nich jedną część z **instrukcji dla grup „Reakcja na zapowiedź wystawy karykatur Mahometa”**.

2.

Czas: 15 min
Forma: prezentacja, dyskusja

Poproś podgrupy o przeczytanie swoich listów do redakcji bez ujawniania, w czym imieniu je napisano. Po przeczytaniu każdego listu inne podgrupy próbują zidentyfikować środowisko jego autorów. Kiedy wszystkie listy zostaną odczytane, zapytaj, czym się różniły przedstawiane w nich stanowiska i o czym to świadczy? Przeanalizujcie główne tezy listów — czy jest możliwe, że każdy ma trochę racji?

3.

Czas: 15 min
Forma: dyskusja

Zapytaj grupę:

- Czy podobna sytuacja mogłaby wydarzyć się naprawdę (a może już się wydarzyła)?
- Czy reakcje społeczne (listy do redakcji) mogłyby być takie same?
- Jeśli nie, to dlaczego?
- Kto i jak mógłby inaczej reagować na taką sytuację?
- Czy tego typu publiczne dyskusje — wymiana zdań w mediach czy przy okazji osobistego spotkania — mają sens? Dlaczego?
- Kto może być mniejszością w dyskusji? Zwróć uwagę, że właściwie każdy, w zależności od tematu.
- Co jest ważniejsze — wolność słowa czy wrażliwość na prawa mniejszości i dbałość o niekrzywdzenie innych przy okazji korzystania ze swojego prawa do wolności wypowiedzi? (Warto zaznaczyć, że to oczywiście pytanie filozoficzne, próby odpowiedzi mogą się różnić m.in. w zależności od konkretnej sprawy, jej kontekstu społecznego, charakteru, przyczyn, przebiegu oraz skutków dyskusji itp.)
- Czy obecnie w społeczeństwie istnieje ważna kwestia, w której warto by zabrać głos? Jaka, jakie pojawiają się głosy na jej temat? Jakie stanowisko/a byście zajęli?

Ewaluacja

Czy po skończonych zajęciach uczestnicy i uczestniczki wiedzą, że:

- trzeba brać odpowiedzialność za swoje słowa;
- każdy może znaleźć się w mniejszości, a prawa mniejszości są łatwe do naruszenia;
- pluralizm opinii jest dobry, mimo że nie wszystkie głosy w dyskusji mogą nam odpowiadać;
- jest sens w zabieraniu głosu w publicznej dyskusji.

Opcje dodatkowe

Można zwrócić uwagę na kwestię wolności słowa i jej konsekwencji w odniesieniu do internetu. Skutki nadużywania wolności słowa np. w formie języka wrogości czy mowy nienawiści są trudne do kontrolowania. Warto uświadomić ten fakt, a także zachęcić i zaktywizować młodzież do refleksji oraz zajęcia stanowiska w sprawie wolności i odpowiedzialności za słowo, szczególnie do przeciwdziałania nadużyciom i wspierania osób, które czują się skrzywdzone.

Jako działanie można zorganizować akcję na rzecz świadomości i przeciwdziałania nadużyciom wolności słowa (list do mediów, akcja plakatowa/internetowa).

MATERIAŁY

instrukcje dla grup „Reakcja na zapowiedź wystawy karykatur Mahometa”

ZADANIA SPRAWDZAJĄCE

Zadanie 1.

Prawda/fałsz:

1. Akceptując wolność słowa zgadzam się na głoszenie poglądów, z którymi się nie zgadzam. [rozwiązanie: prawda] [Prawda/Fałsz]
2. Korzystając z wolności słowa, biorę odpowiedzialność za swoje wypowiedzi. [rozwiązanie: prawda] [Prawda/Fałsz]
3. Opinia większości jest ważniejsza niż pogląd mniejszości. [rozwiązanie: fałsz] [Prawda/Fałsz]
4. Wielość poglądów jest szkodliwa i utrudnia podjęcie świadomej decyzji. [rozwiązanie: fałsz] [Prawda/Fałsz]

SŁOWNICZEK

CZYTELNIA

- Stasiński Maciej, Garton Ash Timothy, **Szeroko rzucamy wolną sieć** [online], Gazeta Wyborcza [dostęp: 27.05.2013], Dostępny w Internecie: http://freespeechdebate.com/wp-content/uploads/2012/03/TG_Ash-copy1.pdf.
- **Karykatury Mahometa** [online], Wikipedia [dostęp: 27.05.2013], Dostępny w Internecie: http://pl.wikipedia.org/wiki/Karykatury_Mahometa [ostatnia aktualizacja 13.03.2013].
- Miśkiewicz Tomasz, **Oświadczenie w sprawie publikacji karykatur w Rzeczypospolitej** [online], Muzułmański Związek Religijny w Rzeczypospolitej Polskiej [dostęp: 27.05.2013], Dostępny w Internecie: <http://www.arabia.pl/content/view/282306/55/>.

- Hołda Joanna, **Wolność twórczości artystycznej — umiejscowienie w systemie prawa** [online], Narodowe Centrum Kultury [dostęp: 27.05.2013], Dostępny w Internecie: <http://www.kursnakulture.pl/artykuly/102068-wolnosc-tworczosci-artystycznej.html>.
- **Wolność twórczości artystycznej i swobodny dostęp do dóbr kultury** [online], red. Kaim A., Makowska L., Indeks 73, Stowarzyszenie Kultura Miejska, [dostęp: 27.05.2013], Dostępny w Internecie: http://indeks73.pl/pliki/Raport_Indeksu_73.pdf, Creative Commons: Uznanie autorstwa — Użycie niekomercyjne — Na tych samych warunkach 2.5 Polska.
- **Zapis dyskusji „Granice wolności artystycznej”** [online], Res Publica Nowa [dostęp: 27.05.2013], Dostępny w Internecie: <http://publica.pl/teksty/granice-artystycznej-wolnosci>.

Tekst: Urszula Dobrowolska, scenariusz: Jan Dąbkowski, konsultacja merytoryczna: Marcin Wilkowski. Materiał pochodzi z serwisu edukacjamedialna.edu.pl prowadzonego przez Fundację Nowoczesna Polska.

Udostępniono na licencji [Creative Commons Uznanie autorstwa - Na tych samych warunkach 3.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/).

Źródło: <http://edukacjamedialna.edu.pl/lekcje/zderzenie-wartosci-w-mediach/>.

Publikacja dofinansowana ze środków Stowarzyszenia Autorów ZAIKS, Trust for Civil Society in Central and Eastern Europe, Polskiego Instytutu Sztuki Filmowej oraz Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Podstawa programowa:

Wiedza o społeczeństwie, IV poziom edukacyjny

Cele kształcenia

VI. Znajomość praw człowieka i sposobów ich ochrony.

Treści nauczania

Prawa człowieka.

Ochrona praw i wolności.

Środki masowego przekazu. (zakres rozszerzony)